

Cicle de Conferències del Club d'Opinió (2009-2010)

2000-2009 ERA AIXÒ, EL SEGLE XXI ?

Miquel Pairoli

Durant tot el segle XX, el futur va exercir una gran fascinació, una gran atracció en l'imaginari popular, col·lectiu, d'Occident. El futur va ser un motiu de somnis i de malsons. La literatura i el cinema van contribuir a consolidar aquesta il·lusió, que abraçava també els àmbits del pensament polític i de la filosofia. A la literatura del segle XIX, de Jules Verne a H.G.Wells, el futur pertanyia plenament al món de la fantasia. En la filosofia i en la política prenia la forma d'utopia social, algunes de les quals, han provocat molt dolor humà durant el segle XX. Tot i ser carregades de bona intenció, han fet córrer molta sang. És una paradoxa, un sarcasme de la història. En tot cas, en la passada centúria, el futur va prendre la forma d'assumpte seriós. Li hem atorgat solemnitat. Ara, els suplementes culturals dels diaris més prestigiosos dediquen planes i monogràfics a *elucubrar* sobre el futur en tota mena d'aspectes: la tecnologia, la demografia, l'organització política, el medi ambient. Hem dit *elucubrar* i aquest mot ara sembla irrespectuós, perquè l'acte d'albirar el futur, amb arguments més o menys complexos, ha estat transportat de l'àmbit de la màgia i l'endevinació al del coneixement científic, amb un nom més escaient: prospectiva.

Ara sentim pronòstics sobre el 2030, el 2050 o més enllà i tot, formulats amb un aire de convicció i amb una aportació de dades, estadístiques i càlculs que no sembla admetre discussions. Fa l'efecte que allò que anuncien ha d'esdevenir-se inexorablement. La predicció s'embolcalla de pretensió científica i es basteix amb els mecanismes propis del mètode científic. Ens ho creuríem si no fos que l'experiència demostra que val més ser prudents, fins i tot escèptics, i que cal tenir sempre a mà els signes d'interrogació i anar-los distribuint constantment per tota mena de pronòstics, per bé que, a hores d'ara, això ja sembli un acte de provocació o una incredulitat ingènua, filla de la ignorància.

Els papers s'han invertit i els que auguren el futur acumulen prestigi intel·lectual, mentre que els que posem en dubte els seus pronòstics passem per ser gent de poques llums, escèptics per causa del desconeixement. S'ha girat la truita i els mags i els adeptes a la bola de cristall han conquerit la centralitat del panorama

intel·lectual, proveïts d'instruments aparentment més rigorosos, però, en realitat tan fal·libles com els antics, quan consultaven vísceres d'animals sacrificats i les llunes que fa l'oli dins de l'aigua. Si l'encerto, l'endevino, continua essent una màxima tan irònica com veritable. Mentrestant els qui s'aferren a la raó i proclamen que el futur és inassequible i regit només per la incertesa semblen tossuts, arcaics, reticents. Aquest fenomen denota fins a quin punt la irracionalitat, disfressada amb ínfules científiques, prospera en el món actual, mentre que la raó clàssica, cartesiana sembla antiquada i inútil. Això quan no és directament criminalitzada i acusada de ser l'origen dels totalitarismes polítics.

Per sort, l'experiència i la memòria ens ajuden a desmuntar aquestes superxeries. Amb una mica d'experiència i de memòria un s'adona que el futur és incert i, en gran part, imprevisible. Cal tenir paciència, deixar que passin els anys i després recordar. Llavors ens adonem que els fets –no sempre però força sovint– han tingut una evolució diferent del que es preveia, que han passat esdeveniments que han canviat el signe de les coses, el curs de la història, les prioritats que existien en un moment donat, i que n'han establert d'altres, que s'han obert processos nous, imprevistos, impensats.

Aquesta primera dècada del segle XXI, que ara s'acaba, dóna fe d'aquest fenomen. A finals del mil·lenni anterior, el 1998, el 1999, de prediccions, pronòstics, prospectives o com vulguem dir-ne se'n van publicar un munt, en tots els mitjans. Abastaven no solament aquesta dècada que hem viscut sinó més enllà i tot. Alguns, amb alegria, el segle sencer. Vam cansar-nos de sentir aquella frase que deia: "Aquest serà el segle de..." I aquí podíeu escriure el que us vingués més de gust, el segle del coneixement, el segle de les dones, el segle d'Amèrica del Sud, etc.

Ningú no podia preveure, però, que tot just un any i mig després d'iniciar la dècada, l'11 de setembre del 2001, dos avions penetrarien violentament en les Torres Bessones de Nova York tot oferint-nos unes de les imatges més impactants de la història, que hem vist tantes vegades i que ens acompanyaran sempre més, i que el fet tindria unes conseqüències que no solament perduren sinó que són en ple desenvolupament. Ningú no podia preveure tampoc que, dos anys i mig després, un altre conjunt d'atemptats terroristes, a Madrid, l'11 de març de 2004, tres dies abans d'unes eleccions generals, acabaria tenint com a conseqüència un capgirament polític a l'Estat espanyol, un canvi de govern que, abans dels atemptats, les enquestes no preveien pas.

A finals dels anys 80 i a principis dels 90, l'equilibri de forces que havia regit al món des de la fi de la Segona Guerra Mundial va canviar. El bloc comunista que formaven Rússia i els països de l'Est europeu va fer fallida en tots sentits, econòmic, social i polític. S'hi van establir, mitjançant llargues i doloroses

transicions, les conseqüències de les quals encara duren, uns règims d'economia capitalista, liberal i de mercat, amb tot el que això implica en els àmbits social i polític. El fet –un autèntic capgirament de la història– va tenir unes conseqüències d'allò més diverses. En direm només tres de ben diferents, d'entre les moltes que podríem adduir, escollides per la transcendència que han tingut i que continuen tenint.

Primera, el president Clinton va autoritzar la difusió *urbi et orbi* d'una tecnologia que ja existia, restringida però a l'àmbit militar: Internet. Abans, en el context de la guerra freda, es temien les conseqüències que pogués tenir aquesta divulgació i la utilització que l'adversari en pogués fer. Així, arran de la desaparició dels règims comunistes europeus, va passar a ser de domini públic una tecnologia que ha transformat les comunicacions, la cultura, les relacions laborals i personals, la vida mateixa. Més endavant hi tornarem.

Segona conseqüència: l'ingrés en el mercat laboral capitalista dels treballadors dels països de l'Est. És un fenomen d'una gran repercussió que ha tingut una direcció doble. D'una banda, ha provocat una immigració massiva, cap als països d'Occident, de mà d'obra de tota mena, qualificada o no, contractada o no, legal i il·legal. De l'altra, en sentit invers, ha afavorit el fenomen de l'anomenada deslocalització, en virtut del qual les empreses han traslladat les seves factories cap a aquells països excomunistes on trobaven mà d'obra a bon preu, en abundància i disposada a acceptar unes condicions de treball molt més favorables a l'empresari que no pas les que exigien els treballadors dels països occidentals, avesats a gaudir d'uns drets laborals i assistencials desconeguts als antics països comunistes, per més paradoxal que això pugui semblar.

Tercera conseqüència –i aquí voldríem enllaçar amb el que comentàvem abans sobre els atemptats a Nova York i a Madrid–: la fi dels règims comunistes va provocar que alguns pronostiquessin, i ho escrivissin en mitjans intel·lectuals prestigiosos, ni més ni menys que la fi de la història. La fi de la història! Hi pot haver una idea més ingènua, més reveladora d'una incomprensió i d'un desconeixement del que és, justament, la història? En realitat, era una idea interessada, una mena d'utopia conservadora. A grans trets es formulava de la manera següent: com que s'ha acabat, per derrota d'una de les parts, la pugna entre capitalisme i comunisme, entre economia de mercat i economia dirigida, com que els míssils soviètics ja no representen l'amenaça que suposaven per a Occident, hem entrat en una mena d'autopista que avança cap al progrés i cap al futur. A la segona meitat dels noranta, la idea, que ja es veia que era de poc gruix, va circular profusament i de manera incompreensible atesa la seva manca de rigor. Els qui proclamaven en aquests termes la fi de la història demostraven no haver entès la substància de la història humana ni

l'arrel de pugnacitat, de lluita, de competència que la nodreixen i que en són, malauradament, un dels signes.

Els fets de l'11 de setembre del 2001 –i abans encara no hem esmentat l'atac reeixit al Pentàgon, que per a alguns sectors dels Estats Units va suposar una ofensa encara més greu que l'atac a les Torres Bessones– ens van instal·lar altre cop, de sobte i violentament, en la història. Van demostrar que a l'hidra de la història, escapat el cap dels règims soviètics, li n'havia crescut un altre: el de l'islamisme combatiu. Des d'una perspectiva occidental, que és, lògicament, on ens situem, aquest ha estat el nou repte, el nou opositor. Ho havia començat a ser ja a la segona meitat dels anys noranta, en temps de la presidència de Clinton, amb l'atemptat a Nairobi, per exemple. El nou cap de l'hidra ja estava format i començava a despuntar. Però aquells que havien de contrarestar-lo encara no s'adonaven de les dimensions que podia prendre o no ho volien creure. Va esclatar el 2001 i tots hem tingut ocasió d'observar les conseqüències de tota índole que ha provocat i que encara provoca.

La primera va ser la invasió de l'Afganistan, l'inici d'una guerra molt difícil de sostenir i encara més difícil de guanyar, tal com s'està demostrant ara mateix, vuit anys després d'haver estat declarada. Es va considerar que allà, en el règim dels talibans, se situava el cor de l'islamisme combatiu, però la complexitat social del país és comparable només a la complexitat geogràfica i, després de diverses oscil·lacions, ara, el 2009, la guerra continua i l'Afganistan s'ha convertit en la principal feblesa i la primera preocupació de la política exterior del president Obama i de l'OTAN.

Més enllà d'aquest efecte concret, situat en un indret remot i al cor de l'Àsia, els atemptats islamistes que han marcat aquesta dècada han tingut com a conseqüència la instauració als països occidentals d'una mena d'estat de por permanent, fomentat pels governants. En comptes de procurar disminuir la tensió entre els ciutadans, s'ha procurat mantenir-la viva, fins i tot augmentar-la. Això és particularment cert pel que fa a l'administració de Bush i els Estats Units –del gener de 2001 al gener de 2009–, però també pel que fa al Regne Unit –un altre escenari d'atemptats– i en un grau inferior, a la resta d'Europa.

Així, doncs, ha estat una dècada marcada per un sentiment col·lectiu de por, d'inseguretat, d'incertesa. Es fonamenta en uns fets concrets, impactants i irrefutables, però també s'ha de dir que ha estat mantingut, cultivat i exagerat intencionadament des del poder. Alguns asseguren que aquesta política era necessària; d'altres en critiquen l'excés. En tot cas, és obvi que aquest tractament de la psicologia col·lectiva ha facilitat fets com ara la prioritització de la seguretat o la interdicció dels drets civils. La seguretat ha passat a primer terme i ha justificat moltes mesures i decisions, des dels controls que tothom qui hagi agafat un avió ha

tingut ocasió de patir, fins a d'altres més greus, inclosos excessos policials, com el que va cometre la policia britànica en tirotejar al metro de Londres un brasiler que després va resultar que era innocent.

Una de les imatges definidores d'aquesta dècada, i en concret dels aspectes que estem comentant, la constitueixen, sens dubte, el paisatge de filferades i els vestits de color taronja dels presos de Guantánamo. Eren –i encara són– gent segrestada per un estat legalment constituït, persones transportades a un territori convertit en una mena de bombolla al·legal, com els paradisos fiscals ho són per a la legislació econòmica. Els detinguts no estan formalment acusats de res, però són presoners per temps indefinit de l'exèrcit nord-americà, més enllà de qualsevol principi del dret internacional. Un segrest a la vista del món sencer comès per un estat democràtic. Només una mínima part d'ells han estat jutjats. Hauria estat possible, aquest fet, en èpoques de més sensibilitat envers els drets humans? Evidentment, no. Calia que es difongués entre el conjunt de la població aquell estat de por, aquella sacralització de la seguretat, aquella idea d'estat de guerra permanent perquè realitats com el que suposa Guantánamo fossin admeses, compreses i fins i tot justificades.

Ara bé, de Guantánamos n'hi ha hagut força d'altres i força pitjors, segons sembla, dels quals mai no se n'ha difós cap imatge, a Egipte, als antics països comunistes de l'Est europeu, a l'Iraq, al Pakistan. Així, doncs, Guantánamo ha estat un aparador, ha fet d'amenaça i d'advertiment, per això la seva existència ha estat àmpliament difosa. Ha sigut la part que ens han volgut ensenyar d'una guerra encara més velada i més opaca de la que s'ha lliurat a l'Afganistan, una guerra d'abast planetari, de la qual alguns ressons ens n'han arribat amb afers com ara, per exemple, el dels vols secrets de la CIA, que ha afectat alguns països entre els quals l'Estat espanyol.

En aquest punt hauríem de parlar de la guerra de l'Iraq, l'altre gran conflicte de la dècada, però, si ho féssim esgotaríem tot el temps de la conferència. És un tema complex, extens, amb multitud d'implicacions i de connexions. Només voldríem apuntar una hipòtesi, que cada cop sembla confirmar-se més: la invasió de l'Iraq hauria existit igualment encara que no haguessin tingut lloc els atemptats contra les Torres Bessones. Era un projecte anterior, que prové dels anys 90, que té l'origen en la Primera Guerra del Golf i que està alimentat per unes intencions, objectius i finalitats diferents de les que van motivar la invasió de l'Afganistan. Cap a l'any 2004, però, tot va confluïr. Hi insistim: no entrarem a analitzar-lo, però, la guerra de l'Iraq és, sens dubte, un fet cabdal d'aquesta dècada, ben emmarcat en les circumstàncies i l'ambient d'aquests anys. Es va justificar per raons de seguretat –era el més fàcil–, es va declarar a partir d'una mentida –les suposades armes de

destrucció massiva, que no tenia el règim de Saddam Hussein– i ha servit per crear un caos, enmig del qual milers de ciutadans civils iraquians han mort, mentre que alguns invasors, vinculats, en particular, a la indústria del petroli o bé a la indústria de la guerra i de la seguretat, han fet una fortuna. Saddam Hussein ha acabat a la forca. Ben Laden, no.

El terrorisme islamista va canviar també el signe de la política a l'Estat espanyol. El 10 de març del 2004, les enquestes mantenien el pronòstic que el PP tornaria a guanyar les eleccions del dia 14. Feia vuit anys que governava, els quatre últims amb majoria absoluta. Però el fil del futur el mouen els imprevistos i el matí del dia 11 van tenir llocs els terribles atemptats de Madrid. En tres dies, la balança es va decantar en sentit contrari del que es preveia, a causa, sobretot, de la pèssima gestió de la crisi que va fer el govern del PP. Molts ciutadans van tenir la sensació que el govern havia intentat enganyar-los apuntant l'autoria a ETA i amagant els indicis islamistes. Això va provocar un sentiment d'indignació que es va reflectir amb una assistència massiva a les urnes per tal de dur a terme un vot de càstig al PP, que va passar, insòlitàment, de tenir majoria absoluta a situar-se a l'oposició.

I, com que l'esdevenidor de la història suposa un peculiar encadenament de les causes i de les conseqüències, el fet que s'instal·lés a la Moncloa un govern socialista va permetre dur a terme una revisió de l'Estatut de Catalunya, a la qual el president Aznar i el seu partit sempre s'havien oposat. La reforma de l'Estatut ha estat, pel que fa a l'àmbit polític que ens és més proper, el gran tema de la dècada. Això, al costat de la fi dels vint-i-tres anys de governs de CiU i de la configuració dels dos governs del tripartit, format per PSC, ERC i ICV-EUiA, el primer presidit per l'històric alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall i el segon per José Montilla. Els avatars i peripècies de l'Estatut al Parlament de Catalunya, a les Corts espanyoles, a les urnes catalanes i finalment al Tribunal Constitucional ha estat un llarg viacrucis que ha demostrat que, de la mateixa manera que no s'acabat la història, en general, tal com alguns proclamaven, tampoc no s'ha resolt la vertebració política de l'Estat espanyol. Allò que, a Madrid i a les Espanyes, anomenen *el problema catalán* i que aquí hem tendit a anomenar l'encaix de Catalunya a Espanya continua essent el gran tema històric pendent, el debat polític cabdal. A Catalunya, la discussió s'ha acabat establint entre els qui consideren que la via estatutària està esgotada i els qui no, entre els partidaris de l'autonomia més o menys àmplia, més o menys federalista, i els partidaris de la independència; entre els possibilistes pacients, que continuen creient en la política pujolista del peix al cove, més o menys actualitzada, com a única expressió del realisme i del seny –del catalaníssim "tocar de peus a terra"– i els que es preparen per a l'autodeterminació fins i tot amb assajos generals. En aquesta dècada, el futur polític de Catalunya s'ha convertit en un tema viu i de debat

com no ho havia estat mai del franquisme ençà, ni tan solament en els anys de la transició. És un brou que ara està en plena ebullició i tot indica que, en els anys següents, la temperatura anirà creixent.

Abans comentàvem que, en aquests anys, l'obsessió per la seguretat, la basarda, la percepció de tenir un enemic camuflat que ens sotja han estat molt presents. També ho ha estat, però, l'alegria econòmica. Pot semblar una altra paradoxa. Aparentment, la basarda i l'alegria són sentiments que es repel·leixen, gairebé impossibles de combinar. Però a la història –altre cop la història!– li agrada jugar amb aquests contrastos extrems. La realitat sol ser radicalment, profundament paradoxal i la història demostra una inclinació al sarcasme i a la broma, que ja van percebre els filòsofs i pensadors antics.

Aquesta dècada, doncs, va començar a Occident amb una eufòria econòmica notable. L'ortodòxia del liberalisme, que basa l'èxit del sistema en el creixement econòmic, es complia perfectament. Hi havia alts índexs anuals de creixement econòmic, de beneficis financers, d'expansió empresarial i un atur baix. El consum era abundant, el diner de préstec, barat, i el motor es va anar escalfant. El sector immobiliari concentrava bona part de la inversió privada i va créixer amb uns índexs fenomenals, en particular en alguns països, com a l'Estat espanyol, i en alguns indrets com la costa de Llevant. Aquest diner que es prestava barat, que circulava i alimentava el consum de tota mena va anar generant també, i cada cop a un volum més elevat, una complexa enginyeria financera –que, en realitat, era una gran bombolla– basada pròpiament en la hipòtesi, en la ficció. Parlem d'enormes quantitats de capital que existien hipotèticament, si es complien unes determinades condicions que se suposava que es complirien. Però va arribar un dia que aquelles condicions no es van complir i el gran castell de sorra –o de ciment hipotecat, per ser més exactes– es va ensorrar des de la base, arrossegant, no solament l'especulació financera sinó també, a continuació, l'economia real i tangible, la de les indústries, els negocis, el comerç, allò que dona vida, sous i rèdits als ciutadans. El consum, naturalment, també va afluir de sobte i heus aquí que aquella roda, aquell cercle perfecte entre producció i consum que, tal com va establir Jean Baudrillard, constitueix la clau de volta, no solament econòmica sinó també psicològica, de la nostra societat es va desajustar. La davallada del consum va obligar a disminuir la producció, la qual va provocar una manca de feina que tenia com a conseqüència la impossibilitat de consumir. El cercle virtuós, doncs, es va convertir en cercle viciós i ja tenim la crisi en dansa.

Alguns analistes econòmics expliquen que la data clau d'aquest procés de davallada va ser el 15 de setembre del 2008, que és el dia en què va fer fallida el banc nord-americà Lehman Brothers, una gran institució financera. "La caiguda de

Lehman Brothers va representar les Torres Bessones de l'economia", declarava fa poc un especialista en el mercat de valors. La crisi va sorgir als Estats Units. El problema de les hipoteques *subprime*, que és a l'inici financer del procés, ja s'havia manifestat l'agost del 2007. Va anar agreujant-se durant un any, fins a l'ensulsiada dels darrers mesos del 2008. Aleshores, en alguns moments, en particular a l'octubre i al novembre, va semblar que hi hauria una fallida bancària general, als Estats Units i a Europa. Sense la intervenció dels estats, que van sortir a cobrir el forat que l'especulació privada havia creat sota el règim de desregulació i de liberalisme econòmic, el desastre hauria estat probablement un fet. I també ho hauria sigut si no s'hagués estroncat el previsible moviment d'histèria econòmica col·lectiva que hagués empès els ciutadans a intentar retirar els seus estalvis dels bancs i a provocar l'inevitable *corralito*, que s'havia vist pocs anys abans a l'Argentina. Però la intervenció econòmica oportuna i una estratègia reeixida de psicologia col·lectiva van evitar mals pitjors.

Tot el procés ha estat molt alligador i no l'hauríem d'oblidar mai més, sobretot quan tornem a sentir els cants de sirena del liberalisme a ultrança i de la desregulació, que els tornarem a sentir. De fet, ja s'insinuen... Sempre caldrà recordar que van ser els estats –el poder públic estatal, que tant havíem sentit criticar en els últims anys per part dels absolutistes del liberalisme– els qui van impedir un crac de conseqüències imprevisibles, al qual ens havia conduït l'especulació financera planetària mitjançant capitals ficticis que circulaven contínuament d'un cap de món a l'altre a través de les xarxes, sense concretar-se mai en un bé tangible i material. Pura especulació, pura bombolla, capitalisme virtual.

I ara acabem de pronunciar una altra de les paraules clau d'aquesta dècada: *virtual*. Hem viscut sota l'amenaça d'un fonamentalisme d'arrel religiosa –però no pas únicament religiós, també amb implicacions polítiques i estratègiques– capaç de cometre grans matances indiscriminades; hem viscut uns anys d'expansió econòmica, en què el diner corria i es gastava, en què l'estalvi havia caigut en desprestigi i en què estar endeutat no solament semblava normal, sinó que fins i tot se'n presumia; i hem viscut uns anys enganxats a internet i al telèfon mòbil.

Hem estat i som subjectes i objectes d'un canvi cultural i tecnològic de grans proporcions. De vegades fa l'efecte que, a causa de la immediatesa, no ens adonem de la importància i de la significació que arriba a tenir. Ens connectem cada dia a internet per enviar o rebre correus electrònics o per fer les consultes més diverses i variades. Tenim el telèfon mòbil sempre a mà o a la butxaca. Gairebé ja no recordem –o no ens ho volem creure– que el 1992 es van celebrar els Jocs Olímpics de Barcelona –aquell paradigma de la modernitat– sense internet ni telèfons mòbils. A

Itàlia, els ciutadans sí que anaven ja amb el *telefonino*. A l'Estat espanyol només en tenien, connectats als satèl·lits, els ministres i els altíssims executius. Potser caldrà que passin alguns anys, que es creï una certa distància històrica, perquè ens adonem de debò de la dimensió que té la revolució tecnològica que ha suposat internet i que hem tingut la sort de viure. Al principi vam acollir aquests canvis amb expectació i, segons com, també amb un cert refús. Després, solament els reticents incondicionals no s'han rendit a l'evidència del progrés cert i veritable que suposa.

Tot reprenent els tres arguments que hem anat manejant al llarg d'aquesta conferència –polític, econòmic, tecnològic–, podríem dir que aquesta dècada ha confirmat un cop més que el triomf humà, l'èxit de l'home com a espècie, se situa en el camp científic i tecnològic. El millor que hem fet, allà on hem progressat de debò, és en els dominis de la ciència i de la tecnologia. No ens podem pas enorgullir ni de la nostra organització social i política ni de la nostra organització econòmica. De vegades ens sembla que som el *súmmum* de la civilització, però, si prescindim d'aquelles fantasies que serveixen per omplir els suplementos culturals dels diaris i ens atenem a l'estricta realitat, ens adonarem que vivim en un món violent i ple d'injustícia en què l'home continua essent implacablement un llop per a l'home. Caïn mata cada dia Abel. Els fanatismes i la irracionalitat han rebrotat en aquesta dècada encara amb més força que en dècades anteriors. La violència atàvica, tribal no és pas només un fenomen de Ruanda i dels grans llacs i d'altres escenaris de la tragèdia africana, aquell continent espoliat per les grans potències tradicionals i per les noves, com la Xina, aquell continent on malviuen centenars de milions d'éssers humans condemnats irremissiblement a la pobresa, a la precarietat i a la malaltia. Dir noms com Libèria, Etiòpia, Somàlia, Darfur suposa tocar el fons de l'horror, de l'abjecció i de la calamitat. La violència, en aquesta dècada, ha senyorejat arreu. Ha augmentat en les ciutats europees, en forma de delinqüència, d'explotació, d'odi social. S'ha convertit en llegendària en països com Brasil i Mèxic. Això a banda les guerres com les que ja hem esmentat abans o com el conflicte entre israelians i palestins, que ha arribat altre cop i per dues vegades a la guerra oberta, amb milers de morts civils, al Líban i a Gaza. Hem vist les autoritats israelianes –és a dir, autoritats d'un estat legalment constituït– congratular-se públicament d'allò que s'anomenen "assassinats selectius". Fa vint anys aquest concepte ens hauria escandalitzat. Ara, ens hi hem avesat. No, no en podem estar orgullosos, de tot això.

Com tampoc no podem estar orgullosos de l'ordre econòmic i laboral en què hem viscut, és a dir, el capitalisme global. Les conquestes socials i laborals aconseguides a Europa –concedides pel poder com una estratègia per aturar el comunisme en els anys de la guerra freda– de mica en mica s'han anat aprimant, llimant, aigualint, desvirtuant. Amb la mundialització de l'economia, han accedit al

mercat de la mà d'obra les grans masses obreres asiàtiques i sud-americanes, disposades a treballar en unes condicions molt més precàries en tots sentits, molt inferiors a les dels treballadors europeus en drets, horaris, jornades, etc. El capitalisme global ha guanyats molts diners en aquesta dècada aprofitant al màxim l'explotació obrera, fins i tot de mà d'obra infantil, com al segle XIX, i amb jornades laborals d'una durada similar a les que existien a l'Europa d'aleshores. Ha passat i passa a l'Índia, a la Xina, a Mèxic. No, no en podem estar orgullosos, d'això.

Com no podem estar orgullosos de continuar sacrificant la salut del medi ambient, de la terra, de l'aigua, de l'aire, aquests elements essencials del planeta, de la vida, a la productivitat econòmica. Per més que alguns ho pretenguin, Kyoto no és cap èxit, sinó que és la constatació d'una tragèdia. Què és aquesta obscena compravenda entre estats de quotes de contaminació? Si vinculem, en sentit invers, la productivitat al medi ambient, no ens adonem que estem caient en una trampa fatal? Si per progressar hem de destruir, em voleu dir cap a on anem? No, no podem estar orgullosos d'una economia basada en aquestes premisses d'explotació laboral de les grans masses dels països anomenats cínicament emergents –a quin preu emergeixen!– i de poc respecte pels elements naturals. La crisi financera que ha desembocat en la crisi econòmica ha estat la cirereta del pastís d'aquesta acumulació d'errors.

En canvi, d'allò que sí que podem felicitar-nos és del progrés tecnològic en els àmbits més diversos, en les comunicacions, en la medicina, en l'aeronàutica, encara que, com que som incorregibles, sovint també veiem com se'n fa un mal ús, al servei de totes aquelles inclinacions perverses que ara esmentàvem. Era això, el segle XXI? Potser no ens ho pensàvem, en aquells pronòstics de fa deu o dotze anys, però, sí, ha acabat essent això, una confirmació més que l'home és capaç del millor i del pitjor.

A les darreries de la dècada ha arribat el fenomen Obama, que ha dut un aire nou i tot de propòsits d'esmena i de recuperació de les garanties democràtiques i dels principis humanistes. Tot just fa uns mesos que Obama és a la Casa Blanca i és molt aviat per veure quina evolució prendran les coses. És aviat també per calcular com i en quines condicions sortirem de la crisi i per veure quines cicatrius ens deixarà. Som a punt d'encetar la segona dècada del segle i no voldríem caure en l'error de l'abús de pronòstics que criticàvem al principi. Ja veurem què passarà. Aquesta vaguetat, prudent i tradicional, és tot el que podem dir. Malament rai si, amb tot el que hem vist en aquests primers deu anys del segle, no ens hem tornat una mica cauts i no hem après a relativitzar aquelles fantasies futuristes puerils i il·lusòries. Vejam si fem cas d'aquella màxima que solen repetir sempre alguns entrenadors de futbol en les rodes de premsa: hem d'anar avançant partit a partit.

